

KWESTIONARIUSZ ZAANGAŻOWANIA INTERPERSONALNEGO – POLSKA ADAPTACJA METODY

Iwona Janicka, Wiesław Szymczak

Institut Psychologii, Uniwersytet Łódzki
Institute of Psychology, University of Lodz

INTERPERSONAL COMMITMENT QUESTIONNAIRE – POLISH ADAPTATION

Summary. The article presents the next stages of adaptation of the Commitment Questionnaire by Stanley and Markman. This study examined the psychometric characteristics of the Questionnaire in the research which covered 410 adults in marital and cohabiting relationships. The study has shown that the Polish version of the Questionnaire possesses good psychometric characteristics. The Interpersonal Commitment Questionnaire can be used in scientific research. It includes 19 statements from which 3 dimensions have been detached: the bond with the partner, the importance of the relationship and concern for partner's well-being.

Key words: interpersonal commitment, questionnaire, psychometric evaluation

Wprowadzenie

Zaangażowanie interpersonalne jest procesem związanym z budowaniem i umacnianiem relacji między partnerami i odnosi się do związków długoterminowych – narzeczeńskich, małżeńskich i kohabitacyjnych.

Zaangażowanie partnerów definiowane jest jako chęć bądź obowiązek pozostania w związku (Rhoades i in., 2010). Idealna sytuacja jest wtedy, gdy osoba czuje, że chce, ale również powinna pozostać w związku. Bywa, że partnerzy nie są zadowoleni i chętnie opuściliby związek, jednak nie podejmują takiej decyzji. Różnego rodzaju ograniczenia uniemożliwiające zerwanie relacji nie muszą prognozować niekorzystnie. Podtrzymywanie relacji w sytuacji trudnej dla pary – kryzysowej, konfliktowej może prowadzić do poczucia „uwięzienia” w związku, ale również może sprzyjać podejmowaniu prób rozwiązywania zaistniałych problemów, co ma znaczenie dla jego integracji.

Biorąc pod uwagę fakt, że zarówno pary szczęśliwe, jak i nieszczęśliwe bywają silnie ze sobą związane, wskazuje się na różne wymiary zaangażowania.

Adres do korespondencji: Iwona Janicka, e-mail, iwona.janicka@uni.lodz.pl

Najogólniej ujmuje zaangażowanie Beck (2000). Uznaje, że może być ono pełne lub niepełne. Pełne zaangażowanie odnosi się do trwałości i stabilności związku, to pozostawanie w nim bez względu na pojawiające się trudności czy problemy. Związek z partnerem postrzegany jest jako nierozwiązywalny i zależnościowy w takim samym stopniu, jak związek z dzieckiem, rodzicami czy rodzeństwem. Niepełne zaangażowanie to takie, w którym jeden lub oboje partnerzy zakładają, że związek, choć oceniany jako trwały, może się rozpaść. Dominujące przeświadczenie o stabilności związku czy też – niekoniernie uzasadnione – prognozowanie jego rozkładu może wyznaczać poziom zaangażowania. O niepełnym zaangażowaniu nie musi decydować niekorzystna historia związku, ale doświadczenia wyniesione z rodziny generacji (mój ojciec opuścił matkę, to mój mąż może podobnie się zachować wobec mnie) lub doświadczenia społeczne (wszyscy moi znajomi rozwiązali swoje związki, to mój pewnie też się rozpadnie). Takie negatywne prognozy skłaniają do zachowań asekuracyjnych, zabiegania o siebie, a nie o związek i nie sprzyjają rozwojowi zaangażowania. Okazuje się, że obawy powstrzymują jednostkę przed angażowaniem się, co z kolei może wzmacniać wspomniane obawy.

Johnson szerzej opisuje zaangażowanie. Uwzględnia trzy wymiary. Pierwszy to osobiste zaangażowanie stanowiące o pozytywnych odczuciach w stosunku zarówno do partnera, jak i do związku z nim tworzonego. Drugi to moralne zaangażowanie opierane na wyznawanych wartościach i osobistych przekonaniach na temat powagi związku. Trzecim wymiarem jest zaangażowanie strukturalne, które odnosi się do ograniczeń związanych z opuszczeniem związku. Za takie ograniczenia uznaje się zwykle koszty emocjonalne, materialne, finansowe oraz społeczne. Zaangażowanie strukturalne i moralne są spostrzegane jako czynniki najbardziej powstrzymujące wyjście ze związku (Johnson, Caughlin, Huston, 1999; Pryor, Roberts, 2005).

Inaczej klasyfikują zaangażowanie Rhoades i współpracownicy (2006; 2009; 2010; 2012). Odwołując się do wcześniejszych badań Stanleya i Markmana (1992), wyróżnili dwa konstrukty teorii zaangażowania – zaangażowanie interpersonalne określane jako **oddanie** (*interpersonal commitment, dedication*) oraz zobowiązanie (*constraint commitment*). Oba te konstrukty odpowiadają, zgodnie z podaną wcześniej definicją, psychologicznej wartości słów „chcę” i „muszę”.

Oddanie wiąże się z pragnieniem utrzymywania związku z partnerem, poczuciem więzi. Oznacza wewnętrzne poczucie, że wraz z partnerem tworzona jest pewna całość. Priorytetem są tu potrzeby partnera/partnerki oraz związku, chęć poświęcania się dla niego/ dla niej. Prowadzi do myślenia w kategoriach „my”, pragnienia wspólnej przyszłości. Ten konstrukt zaangażowania odgrywa znaczącą rolę w intymnej relacji oraz w prognozowaniu o zachowaniach partnerów na rzecz tworzonego związku.

Z kolei zobowiązanie to skłonność do angażowania się w zachowania związane z utrzymywaniem związku. Odzwierciedla wszystkie te powiązania, których zerwanie spowodowałoby koszty wyższe niż pozostanie w związku. Zobowiązania

to różnego rodzaju czynniki ograniczające osobiste preferencje, wybory z uwagi na bycie w związku. Osoba doświadcza pewnych nacisków, konfrontuje się z motywami wewnętrznymi i zewnętrznymi, które sprawiają, że zakończenie związku jest bardzo trudne. Można ocenić, że osoby czują się zatrzymane jak w pułapce. Są świadome barier, które uniemożliwiają wyjście ze związku. Takimi zobowiązaniami wewnętrznymi i stanowiącymi o poczuciu odpowiedzialności, powinności pozostawania w związku mogą być, np.: moralne i religijne zasady dotyczące bycia razem, niepokój o partnera w sytuacji, gdy zostanie sam, co wiąże się z czuciem presji. Z kolei zobowiązania zewnętrzne to ograniczenia powstrzymujące przed wyjściem ze związku – inaczej przymus pozostawania w związku. Należą do nich, np.: posiadanie dzieci, presja ze strony rodziny, przyjaciół, finansowa inwestycja w związek, połączone zasoby własne z zasobami partnera i trudności związane z ich podziałem. Wymienione, przykładowo, powody wyjaśniają, dlaczego związki trwają mimo braku satysfakcji partnerów. Presja dotyczy wyższych poziomów i wielu wskaźników relacji, powstrzymując przed jej zakończeniem. Czucie ograniczeń niewątpliwie spowalnia proces zerwania relacji, ale nie musi przed nim chronić (Rhoades i in., 2010).

Badania sugerują, że różne rodzaje zobowiązań, takich jak poświęcenie i ograniczenia – przymus, działają inaczej. Nie są one częścią tego samego procesu, lecz odzwierciedlają rozmaite procesy i mogą prowadzić do wielorakich efektów (Givertz i in., 2016). Przypuszcza się, że będą dotyczyły prawdopodobieństwa zakończenia bądź nie związku oraz efektu strat dla partnerów, jakie niesie ich rozstanie.

Taki rodzaj definiowania zobowiązania jako poświęcenia i przymusu wydaje się negatywny, ale okazuje się, że może również działać motywująco na parę, prowadząc do kontynuacji związku mimo zaistniałych trudności, problemów. Poświęcenie i przymus są ze sobą pozytywnie powiązane, ale ujemnie skorelowane z oddaniem (Rhoades i in., 2010; Kelmer i in., 2013; Knopp i in. 2015; Lemay, 2016), a także pozytywnie związane z psychologicznym niebezpieczeństwem i lękiem z rezygnacji (Knopp i in., 2015). Podaje się, że wspomniane wyżej dwa konstrukty zaangażowania, choć różne, są współzależne i wzajemnie powiązane. To sugeruje, że działają wspólnie w celu ustabilizowania relacji (Stanley, Markman, 1992; Givertz i in., 2016).

Oddanie zwykle prowadzi do zachowań zwiększających ograniczenia, które z kolei dostarczają psychologicznych motywacji, np. lęku przed utratą. Inwestowanie w związek, w trakcie jego trwania, nie prowadzi jednak do odczuwania barier, lecz przyczynia się do podtrzymywania relacji między partnerami i skutkuje tym, że jest ona lepsza (Rhoades i in., 2010; Owen i in., 2011). Stąd poświęcenie się dla partnera może być traktowane jako chęć utrzymania relacji lub zobowiązanie interpersonalne. Ponieważ opiera się na tego rodzaju pragnieniu, należy przyjąć, że poświęcenie się może być związane z wyższą satysfakcją ze związku (Owen i in., 2011).

Poparciem dla koncepcji Stanleya i Markmana (1992), ale również jej podstawą jest model inwestycji opracowany przez Rusbult i współpracowników. Model inwestycyjny zakłada, że zaangażowanie jest funkcją: satysfakcji z relacji, postrzeganej

jakości alternatywy i oceny inwestycji, jakich dokonano w związku (za: Schoebi, Karney, Bradbury, 2012). Satysfakcja z relacji ma swoje odzwierciedlenie w konstrukcie określanym jako oddanie, a pozostałe wymiary można zaklasyfikować jako zobowiązania. Badania potwierdzają występowanie wzajemnej zależności między satysfakcją ze związku a zaangażowaniem. Bardziej satysfakcjonującej relacji partnerów towarzyszy wzrost zaangażowania i wyższe poczucie wspólnoty (Landis i in., 2014). Okazuje się jednak, że nie tylko obecna, ale również przewidywana w przyszłości satysfakcja decyduje o zaangażowaniu partnerów. Prognozowana satysfakcja jest najsilniejszym predyktorem zaangażowania (Lemay, 2016). Takiej zależności nie stwierdzono odnośnie do pozostałych dwóch wymiarów modelu inwestycyjnego, tj. alternatywnych jakości i inwestycji. Alternatywy dla związku i inwestycje uznaje się za słabsze predyktory zaangażowania (Hadden i in., 2015; Lemay, 2016). Okazuje się więc, że satysfakcja ze związku nie wiąże się z zaangażowaniem jako zobowiązaniem.

Wspomniany model wyjaśnia, dlaczego ludzie są nadal zaangażowani w nieudane relacje, trwają w związku, który nie jest satysfakcjonujący. Okazuje się, że związek może trwać i przynosić zadowolenie osobom, które go tworzą wtedy, gdy bilans kosztów i zysków znajduje się w stanie równowagi. Jeśli ulega zachwianiu, to zadowolenie spada, co może doprowadzić do rozpadu związku.

Teoria Stanleya i Markmana (1992) stanowiła podstawę do zbudowania kwestionariusza badającego zaangażowanie partnerów w związek. Kwestionariusz pierwotnie obejmował 105 itemów. Obecna wersja zawiera ich 55, które odpowiednio przyporządkowano do dwóch głównych konstruktów. Pierwszym jest oddanie zawierające sześć wymiarów: metazobowiązanie, obserwację alternatyw, zamiary odnośnie do związku, poczucie przynależności do związku, pierwszeństwo związku i zadowolenie z poświęcenia. Drugi – przymus obejmuje osiem wymiarów: presję społeczną, procedury zakończenia, moralny stosunek do rozwodu, troskę o dobro dzieci, troskę o samopoczucie partnera/partnerki, zaangażowanie strukturalne – inwestycje, alternatywne jakości i dostępność partnerów (Owen i in., 2011).

Kwestionariusz Zaangażowania Interpersonalnego – wersja polska

Inspiracją do podjęcia prac nad polską adaptacją *Commitment Inventory* był brak polskiego narzędzia do badania zaangażowania interpersonalnego. Pomiar zaangażowania umożliwia nie tylko ocenę związku interpersonalnego, ale przede wszystkim prognozowanie o jego trwałości. Wskazuje na czynniki powstrzymujące partnerów przed wyjściem ze związku. Uznaje się bowiem, że zaangażowanie odgrywa kluczową rolę w budowaniu i podtrzymywaniu relacji między partnerami (Buss, 2014; Wojciszke, 2015).

Procedura

Procedura adaptacji *Commitment Inventory*¹ Stanleya i Markmana obejmowała tłumaczenie metody na język polski, sprawdzenie równoważności obu wersji angielskiej i polskiej oraz weryfikację struktury czynnikowej i ustalenia właściwości psychometrycznych wersji polskiej kwestionariusza.

Tłumaczenia *Commitment Inventory* z języka angielskiego na polski, a później z polskiego na angielski dokonało trzech niezależnych tłumaczy – dwóch filologów angielskich oraz filolog angielski z wykształceniem psychologicznym. Po sprawdzeniu i ustaleniu równoważności obydwu wersji przeprowadzono dodatkową korektę itemów, w celu zachowania ich komunikatywności i jednoznaczności przekazu. Ostatecznej oceny równoważności językowej obu wersji dokonano na próbie, którą tworzyli dwujęzyczni studenci IV i V roku psychologii. Analiza podobieństwa wersji angielskiej – oryginalnej i polskiej pozwoliła uznać obie wersje za równoważne.

Trafność Kwestionariusza Zaangażowania

Weryfikacji struktury czynnikowej Kwestionariusza Zaangażowania dokonano na podstawie wyników badań uzyskanych od 410 osób (210 kobiet i 200 mężczyzn) w związkach trwałych – małżeńskich i kohabitacyjnych. Wiek osób badanych mieścił się w przedziale od 20 do 56 lat ($M = 31,24$; $SD = 3,09$). Badani wypełniali przetłumaczony na język polski Kwestionariusz Zaangażowania obejmujący 55 itemów. Do analiz statystycznych wykorzystano pakiet STATA 13 oraz SPSS 22.

Badana grupa została podzielona losowo na dwa równoliczne podzbiory. Na podstawie wyniku badania pierwszego podzbioru ($N = 205$) ustalono trafność i strukturę wewnętrzną kwestionariusza. Stosując pakiet SPSS, wykorzystano eksploracyjną analizę czynnikową metodą osi głównych z rotacją nieortogonalną Promax. Przyjęto założenie o nieortogonalności czynników, co uzasadnia zastosowanie rotacji Promax. Wyniki drugiego podzbioru ($N = 205$) wykorzystano do zweryfikowania zbudowanego modelu za pomocą konfirmacyjnej analizy czynnikowej.

Badanie 1

Opierając się na wynikach uzyskanych od 205 osób, przeprowadzono eksploracyjną analizę czynnikową z rotacją nieortogonalną Promax. Założono, iż budowany model będzie składał się z trzech czynników. Do tych czynników, po merytorycznej analizie wyników statystycznych, zaklasyfikowano 19 itemów.

Powodem ograniczenia liczby itemów była również ich ocena jakościowa. Podobieństwo niektórych czynników i zawartych w nich pozycji w wersji oryginalnej potwierdziły znaczące korelacje między stwierdzeniami. Dotyczyło to np. takich czynników, jak: zamiary odnośnie do związku, przynależność do związku, pierw-

¹ Autorzy artykułu uzyskali zgodę Scotta M. Stanleya i Howarda J. Markmana na polską adaptację *Commitment Inventory*.

szeństwo związku, które wskazują na wagę, jaką partnerzy przywiązują do bycia razem/w związku. Drugim powodem była mała liczba stwierdzeń reprezentujących wspomniane czynniki. W wersji oryginalnej niektóre z nich były oceniane na podstawie przeciwstawnie sformułowanych stwierdzeń, np.: „Nie podejmuję zobowiązań, jeśli nie wierzę, że ich dotrzymam” i „Nie czuje się w obowiązku dotrzymywać podjętych zobowiązań”; „Lubię poświęcać się dla mojej partnerki/ mojego partnera” i „Nie warto poświęcać się dla mojej partnerki/ mojego partnera”.

Wyróżniono trzy czynniki: więź z partnerem, ważność związku oraz troskę o samopoczucie partnera. Więź z partnerem i ważność związku należą (zgodnie z oryginalną wersją kwestionariusza) do komponentu zaangażowania określanego jako oddanie, a troska o samopoczucie partnera odpowiada komponentowi – ograniczenia i powinności oraz pokazuje trudności, bariery związane z opuszczeniem partnera. W celu sprawdzenia adekwatności doboru próby zastosowano test Kaisera-Mayera-Olkina i Bartletta. Miara KMO adekwatności doboru próby była zadowalająca (0,839), co oznacza że struktura wewnętrzna skali była wyraźna i rzetelna (Hutcheson, Sofroniou, 1999). Na podstawie testu sferyczności Bartletta ($p < 0,0005$) uznano, że macierz wariancji-kowariancji nie była macierzą sferyczną (Harman, 1976; Tabachnick, Fidell, 2007). Wartości obu mierników pozwalają uznać, iż zastosowanie do zebranych danych analizy czynnikowej będzie w pełni poprawne.

Ładunki czynnikowe, precyzyjniej – współczynniki modelu (*pattern coefficients* or *factor scores*) (Thompson, 2008), które mogą być traktowane jako odpowiedniki współczynników regresji w modelach wielozmiennowych, między danym twierdzeniem a czynnikiem, który dane twierdzenie reprezentuje dla poszczególnych pozycji skal, pokazuje tabela 1.

Tabela 1. Ładunki czynnikowe dla poszczególnych pozycji polskiej wersji kwestionariusza po rotacji

Pozycje kwestionariusza	Zaangażowanie jako oddanie	Zaangażowanie jako przymus
	czynnik 1-więź z partnerem	czynnik 2-ważność związku
1. Chcę zawsze być z moim partnerem/ moją partnerką	0,755	czynnik 3-troska o samopoczucie partnera
3. Mój partner/ moja partnerka jest ważniejszy/sza niż inne zadania życiowe (praca, studia, prowadzenie domu, dzieci itd.)	0,728	
4. Nie znalazłabym innego/innej tak dla mnie atrakcyjnego partnera/ atrakcyjnej partnerki	0,327	

cd. tabeli 1

5. Bardzo trudno byłoby mi opuścić mojego partnera/ moją partnerkę	0,424	
7. Nie wyobrażam sobie życia bez mojego partnera/ mojej partnerki	0,344	
9. Dotrzymuję wszystkich zobowiązań, jakie podejmuję dla mojego partnera/ mojej partnerki	0,589	
11. Moje życie byłoby mniej satysfakcjonujące bez mojego partnera/ mojej partnerki	0,682	
13. Mój partner/ moja partnerka jest ważniejszy/sza niż moje zainteresowania, hobby	0,725	
15. Chętnie poświęcam się dla mojego partnera/ mojej partnerki	0,822	
17. Nie mógłbym/mogłabym spotykać się, być zaręczony/na czy poślubiony/na z kimś innym niż moja partnerka/ mój partner	0,868	
19. Czuję, że łączy mnie silna więź z moim partnerem/ moją partnerką	0,759	
2. Związek z moim partnerem/ moją partnerką nigdy się nie rozpadnie	0,470	
6. Chciałbym/chciałabym, żeby ten związek pozostał silny niezależnie od tego, jakich ciężkich czasów możemy doświadczyć	0,710	
10. Mój związek/małżeństwo jest ważną częścią moich przyszłych planów życiowych	0,794	
12. Lubię myśleć o moim partnerze/ mojej partnerce i o mnie w kategoriach „my” niż „ja” i „on/ona”	0,372	
14. Mój związek z moim partnerem/ moją partnerką jest dla mnie ważniejszy niż prawie wszystko inne w moim życiu	0,574	
8. Nie mógłbym/nie mogłabym znieść bólu, jaki sprawiłoby mojej partnerce/ mojemu partnerowi, gdybym odszedł/odeszła		0,835
16. Czułbym/czułabym się bardzo winny/winna, gdybym opuścił/ła moją partnerkę/ mojego partnera		0,607
18. Czułbym/czułabym się winny/winna „zrujnowania” życia mojej partnerki/ mojego partnera, gdybym zakończył/ła ten związek		0,652

Źródło: oprac. własne.

Na czynnik wieź z partnerem (*chcę być z moim partnerem/ moją partnerką*) składa się 11 pozycji (1, 3, 4, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19), które dotyczą bliskości, więzi emocjonalnej z partnerem; dotrzymywania podjętych zobowiązań, poświęcania się dla partnera/partnerki; traktowania jego/jej jako osoby najważniejszej, niezbędnej we własnym życiu i najbardziej atrakcyjnej; zadowolenia ze wspólnego życia z partnerem; niebrania pod uwagę innych alternatywnych relacji.

Czynnik ważność związku (*chcę pozostać w związku*) obejmuje pięć pozycji (2, 6, 10, 12, 14), które dotyczą poważnego odnoszenia się do związku i nieuznawania jego zakończenia; priorytetowego charakteru związku; uwzględniania go w przyszłych planach życiowych oraz podtrzymywania nawet w sytuacjach trudnych; wzajemnej zależności partnerów i wspólnoty, co wymaga uznawania ich jako pary („my”), a nie oddzielnych osób („ja” i „ty”).

Na czynnik trzeci – troska o samopoczucie partnera (*muszę/należy pozostać w związku*) składają się trzy pozycje (8, 16, 18) wskazujące na poczucie zatrzymania, uwięzienia w związku. Polski KZI obejmuje te same pozycje, które znajdują się w wymiarze – *concern for partner welfare* w wersji oryginalnej – Constraint Scale (Rhoades i in., 2010). Dotyczą odczuć, które wiązałyby się z opuszczeniem związku. Powinność pozostawania w związku wynika z tego, że rozstanie spowodowałoby poczucie winy u osoby wychodzącej ze związku; naraziłoby partnera/partnerkę na różnego rodzaju trudności, z którymi nie mógłby/nie mogłaby sobie poradzić; spostrzegane byłoby jako bolesne dla opuszczanego/jej partnera/partnerki, a nawet mogłoby doprowadzić do „zrujnowania” jemu/jej życia. Ten wymiar nie dotyczy konkretnych ograniczeń wymuszających pozostawanie w związku (np.: dobra materialne, dzieci, presja rodziny, przyjaciel), ale ich nie wyklucza. Przede wszystkim jednak odnosi się do przewidywanych uczuć własnych – osoby odchodzącej oraz uczuć i oceny nowej sytuacji życiowej osoby porzucanej. Można traktować ten czynnik jako uniwersalny dla wszelkich powinności związanych z pozostawaniem w związku. Wspomniane odczucia wiążą się z oczekiwanymi stratami, jakie wynikają z opuszczenia partnera.

Ocena stopnia, w jakim osoba zgadza się z podanymi twierdzeniami, dokonywana jest na siedmiostopniowej skali (gdzie 1 oznacza „zdecydowanie się nie zgadzam”, a 7 – „zdecydowanie się zgadzam”).

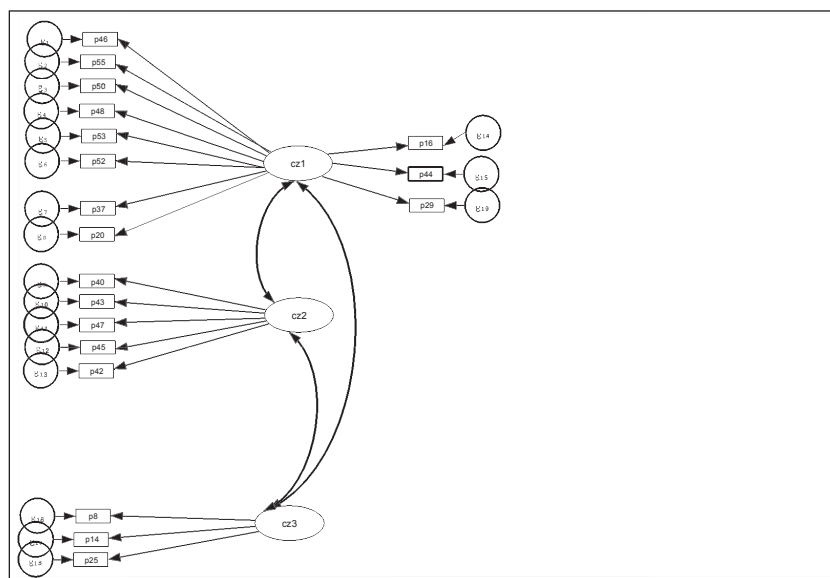
Kwestionariusz Zaangażowania Interpersonalnego mierzy podane wyżej trzy czynniki zaangażowania.

Badanie 2

Przeprowadzono confirmacyjną analizę czynnikową (CFA) opartą na modelowaniu równań strukturalnych (Kline, 2005; Kaplan, 2009; Byrne, 2010). Analiza confirmacyjna drugiej grupy badanych ($N = 205$) miała na celu zweryfikowanie modelu zbudowanego w badaniu 1.

Okazało się, że uzyskana dla testowanego modelu wartość wskaźnika RMSEA (*Root Mean Square Error of Approximation*) wynosi 0,065, czyli jest on mniejszy od 0,08, co oznacza, że model jest niezłe (*reasonable*) dopasowany do danych (Hooper, Co-

ughlan, Mullen, 2008). Wartość wskaźnika SRMR (*Standardised Root Mean Square Residual*) jest równa 0,067 i jako mniejsza od 0,08 świadczy o akceptowalności modelu (Hu, Bentler, 1999).

Rycina 1. Schemat modelu
Źródło: oprac. własne.

Model przedstawiony na rycinie 1 pokazuje nieortogonalność czynników. Zachowano numerację taką, jaka jest w *Commitment Inventory* w celu pokazania, które z pozycji uwzględniono w Kwestionariuszu Zaangażowania Interpersonalnego.

Rzetelność Kwestionariusza Zaangażowania Interpersonalnego

Analizy rzetelności KZI dokonano, oceniając zgodność wewnętrzną α -Cronbacha. Badane czynniki cechowała zadowalająca zgodność wewnętrzną (od 0,709 do 0,887).

Tabela 2. Ocena zgodności wewnętrznej Kwestionariusza Zaangażowania Interpersonalnego

Skale/czynniki zaangażowania	Alfa-Cronbacha
Więź z partnerem (WzP)	0,887
Ważność związku (WZ)	0,709
Troska o samopoczucie partnera (ToP)	0,757

Źródło: oprac. własne.

Trafność zewnętrzna Kwestionariusza Zaangażowania Interpersonalnego

Trafność zewnętrzną sprawdzono poprzez analizę korelacji między wynikami KZI a jakością związku badaną Kwestionariuszem Dobranego Małżeństwa (KDM-2) Plopy i Rostowskiego (Plopa, 2006) oraz Skalą Zależności od Partnera Babiuch i Kriegerlewicz (2002).

Kwestionariusz Dobranego Małżeństwa obejmuje cztery wymiary jakości małżeństwa i ogólny wynik badający satysfakcję ze związku. Wymiary jakości związku to intymność, czyli doświadczanie bliskiej więzi opartej na miłości, szczerości, zaufaniu, otwartości i bliskości; podobieństwo polegające na zgodności partnerów odnośnie do istotnych dla nich celów rodzinnych; samorealizacja, czyli odczuwanie zadowolenia z faktu bycia razem; rozczarowanie – poczucie porażki, straty związanej z byciem w związku i myślenie o zakończeniu związku. Metoda ta jest trafna i rzetelna. Kwestionariusz obejmuje 30 pozycji, których słuszność badani oceniają na skali od 5 („całkowicie się zgadzam”) do 1 („całkowicie się nie zgadzam”) (Plopa, 2006).

Analizę korelacji między wynikami KZI a wymiarami skali Kwestionariusza Dobranego Małżeństwa Plopy i Rostowskiego prezentuje tabela 3.

Tabela 3. Zaangażowanie a jakość związku i jego wymiary

		Intymność	Rozczarowanie	Samorealizacja	Podobieństwo	Wynik ogólny – jakość związku
Oddanie	<i>r</i>	0,558	-0,643	0,341	0,242	0,693
	<i>p</i>	< 0,0005	< 0,0005	< 0,0005	< 0,0005	< 0,0005
Więź z partnerem	<i>r</i>	0,426	-0,520	0,263	0,420	0,583
	<i>p</i>	< 0,0005	< 0,0005	< 0,0005	< 0,0005	< 0,0005
Ważność związku	<i>r</i>	0,493	-0,488	0,284	0,427	0,590
	<i>p</i>	< 0,0005	< 0,0005	< 0,0005	< 0,0005	< 0,0005
Zobowiązanie Troska o samopoczucie partnera	<i>r</i>	0,144	-0,233	0,142	0,126	0,194
	<i>p</i>	0,054	0,001	0,057	0,091	0,009

Źródło: oprac. własne.

Okazało się, że wyniki dotyczące oddania, w tym więzi emocjonalnej i postrzegania związku jako ważnego, korelują z jego jakością. Im wyżej oceniana jakość związku, tym większe zaangażowanie jako oddanie, co dotyczy zarówno wyniku

ogólnego, jak i pożądaných wymiarów jakości związku, tj. intymności samorealizacji i podobieństwa ($p < 0,0005$). Z kolei wzrost rozczarowania obniża wzajemne oddanie partnerów, tj. słabnie więź między nimi i znaczenie związku, jaki tworzą ($p < 0,0005$). Okazało się również, że zadowolenie ze związku współwystępuje ze zobowiązaniem jako troską o samopoczucie partnera. Słaba zależność między tymi zmiennymi może wskazywać, że czucie przymusu do pozostawania w związku słabo wiąże się z jego jakością ($r = 0,198$; $p < 0,05$), co jednak może prognozować o trwałości związku. Obserwuje się również słabą i ujemną zależność między rozczarowaniem a obowiązkiem do pozostawania w związku. Oznaczać to może, że wzrost rozczarowania powoduje mniejsze poczucie powinności niewychodzenia ze związku ($r = -0,233$; $p < 0,05$). Koszty emocjonalne, jakie wiążą się z opuszczeniem partnera, mogą bowiem być spostrzegane jako niższe niż te związane z pozostaniem z nim.

Skala Zależności od Partnera/Partnerki bada zależność w związku trwałym rozumianą jako poszukiwanie wsparcia emocjonalnego, społecznego i informacyjnego od partnera/partnerki. Ujawnia się w potrzebie dążenia do bliskości i częstego kontaktu, wspólnej aktywności, wspólnego podejmowania decyzji. Skala obejmuje 28 twierdzeń, których słuszność badani oceniają na skali od 4 („całkowicie się zgadzam”) do 1 („całkowicie się nie zgadzam”) (Babiuch, Kriegerlewicz, 2002). Analizę korelacji między wynikami KZI a wymiarami Skali Zależności od Partnera/Partnerki przedstawia tabela 4.

Tabela 4. Zaangażowanie a wzajemna zależność partnerów

	Wzajemna zależność	
	<i>r</i>	
Oddanie	<i>r</i>	0,658
	<i>p</i>	0,001
Więź z partnerem	<i>r</i>	0,543
	<i>p</i>	0,001
Ważność związku	<i>r</i>	0,589
	<i>p</i>	0,001
Zobowiązanie – troska o partnera	<i>r</i>	0,579
	<i>p</i>	0,001

Źródło: oprac. własne.

Istnieją znaczące korelacje między wzajemną zależnością partnerów a ich zaangażowaniem w związek jako oddaniem i zobowiązaniem. Im większa zależność partnerów, tym większa więź z partnerem i pozytywna ocena własnego związku oraz zobowiązanie jako niepokój o partnera. Wzajemna zależność partnerów może skutecznie powstrzymać ich przed wyjściem ze związku.

Podsumowanie

Przedmiotem artykułu było pokazanie procedury adaptacji *Commitment Inventory* Stanleya i Markmana. Adaptacja narzędzia potwierdziła przyjęte, przez Autorów oryginalnej metody, założenia teoretyczne o istnieniu dwóch konstruktów zaangażowania – oddania i zobowiązania. Pozwalają one ocenić, w jakim stopniu osoby chcą pozostawać w związku, a w jakim muszą godzić się na to z uwagi na przeszkody, które ograniczają, a nawet uniemożliwiają im opuszczenie partnera. Wersja oryginalna obejmowała sześć czynników dotyczących oddania i osiem – zobowiązania. Analiza czynnikowa, przeprowadzona na podstawie badań polskich, pozwoliła na rozpoznanie jedynie trzech czynników – dwóch odnoszących się do oddania i jednego potwierdzającego zobowiązanie. Przyjęto, że istota zaangażowania jako oddania ma swoje źródło w budowaniu wzajemnej zależności psychicznej i fizycznej partnerów. Stanowi niezbędny wymiar zadowalających relacji między partnerami w bliskich związkach diadycznych. W psychologii jest ona łączona z dawanym i otrzymywanym wsparciem emocjonalnym. Współzależność emocjonalna powoduje dążenie do bliskości i częstego kontaktu. Komponent zaangażowania określany jako oddanie – pragnienie pozostawania w relacji – świadczy jedynie o chęci utrzymania relacji. Badania upoważniają do wnioskowania, że trwałość związków nie musi jednak wiązać się z ich wysoką jakością. Osoby mogą bowiem spostrzegać wyjście ze związku jako szczególnie trudne dla siebie lub/i dla partnera. Tego rodzaju obawy mogą wymuszać pozostawanie w związku nawet wtedy, gdy słabnie więź emocjonalna między partnerami życiowymi, a relacja, jaką tworzą, staje się mało znacząca w ich życiu. Stąd drugi komponent zaangażowania – zobowiązanie, rozumiany jako powinności powstrzymujące partnerów przed wyjściem ze związku, można traktować jako dobry predyktor jego stabilności.

Przyjęto, że osobny pomiar poszczególnych wymiarów zaangażowania, a dokładniej czynników, które je tworzą, jest bardziej przydatny w wyjaśnianiu zmienności wyników relacji niż globalna miara zaangażowania.

Polski Kwestionariusz Zaangażowania okazał się narzędziem trafnym i rzetelnym. Można go stosować do diagnozowania osób będących w związkach narzeczeńskich, małżeńskich, kohabitacyjnych hetero- i homoseksualnych. Atutem metody jest przede wszystkim to, że umożliwia prognozowanie odnośnie do trwałości związków.

Literatura cytowana

- Babiuch, M.E., Kriegelewicz, O. (2002). Zależność od współmałżonka a satysfakcja małżeńska. Referat wygłoszony na XXXI Zjeździe Naukowym Polskiego Towarzystwa Psychologicznego w Lublinie (materiały własne).
- Beck, A.T. (2000). *Miłość nie wystarcza*. Poznań: Media Rodzina.
- Buss, D. (2014). *Ewolucja pożądania*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Byrne, B.M. (2010) *Structural equation modeling with AMOS. Basic concepts, applications, and programming*. Second edition. New York-London: Routledge.

- Givertz, M., Burke, T., Segrin, Ch., Woszidlo, A. (2016). Attachment Orientation Moderates the Relationship Between Dedication and Constraint Commitment and Felt Constraint in Married Couples. *Couple and Family Psychology: Research and Practice*, 1, 1-11.
- Hadden, B.W., Knee, C.R., DiBello, A.M., Rodriguez, L.M. (2015). High alternatives, low investments, no problem: A motivation perspective on the investment model. *Motivation Science*, 1 (4), 244-261.
- Harman, H.H. (1976). *Modern Factor Analysis*. Third Edition Revised. Chicago: The University Chicago Press.
- Hooper, D., Coughlan, J., Mullen, M.R. (2008). Structural Equation Modelling: Guidelines for Determining Model Fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 6, 1, 53-60.
- Hu, L.T., Bentler, P.M. (1999). Cutoff Criteria for Fit Indexes in Covariance Structure Analysis: Conventional Criteria Versus New Alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1, 1-55.
- Hutcheson, G.D., Sofroniou, N. (1999). *The Multivariate Social Scientist*. London: Sage Publications.
- Johnson, M.P., Caughlin, J.P., Huston, T.L. (1999). The tripartite nature of marital commitment: Personal, moral, and structural reasons to stay married. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 160-177.
- Kaplan, D. (2009). *Structural Equation Modeling. Foundations and Extensions*. Second Edition. Los Angeles: Sage Publications, Inc.
- Kelmer, G., Rhoades, G.K., Stanley, S., Markman, H.J. (2013). Relationship quality, commitment, and stability in long-distance relationships. *Family Process*, 52, 257-270.
- Kline, R.B (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. Second Edition. New York-London: The Guilford Press.
- Knopp, K.C., Rhoades, G.K., Stanley, S.M., Markman, H.J. (2015). Stuck on you: How dedication moderates the way constraints feel. *Journal of Social and Personal Relationships*, 32, 119-137.
- Landis, M., Bodenmann, G., Bradbury, T.N., Brandstätter, V., Peter-Wight, M., Backes, S., Sutter-Stickel, D., Nussbeck, F.W. (2014). Commitment and Dyadic Coping in Long-Term Relationships. *GeroPsych*, 27 (4), 139-149.
- Lemay, E.P. (2016). The Forecast Model of Relationship Commitment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1, 34-52.
- Owen, J., Rhoades, G.K., Stanley, S.M., Markman, H.J. (2011). The Revised Commitment Inventory: Psychometrics and use with unmarried couples. *Journal of Family Issues*, 32, 820-841.
- Plopa, M. (2006). *Więzi w małżeństwie i rodzinie. Metody badań*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Pryor, J., Roberts, J. (2005). What is commitment? How married and cohabiting parents talk about their relationship. *Family Matters*, 71, 24-31.
- Rhoades, G.K., Stanley, S.M., Kelmer, G., Markman, H.J. (2010). Physical aggression in unmarried relationships: the roles of commitment and constraints. *Journal of Family Psychology*, 6, 678-687.

- Rhoares, G.K., Stanley, S.M., Markman, H.J. (2006). Pre-engagement cohabitation and gender asymmetry in marital commitment. *Journal of Family Psychology*, 20, 4, 553-560.
- Rhoades, G.K., Stanley, S.M., Markman, H.J. (2009). Couples relations for cohabitation: Associations with individual well-being and relationship quality. *Journal of Family Issues*, 2, 233-258.
- Rhoades, G.K., Stanley, S.M., Markman, H.J. (2012). The impact of the transition to cohabitation on relationship functioning: Cross-sectional and longitudinal findings. *Journal of Family Psychology*, 26 (3), 348-358.
- Schoebi, D., Karney, B.R., Bradbury, T.N. (2012). Stability and change in the first 10 years of marriage: Does commitment confer benefits beyond the effects of satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 102 (4), 729-742.
- Stanley, S., Markman, H. (1992). Assessing commitment in personal relationships. *Journal of Marriage and the Family*, 54, 595-608.
- Tabachnick, B.G., Fidell, L.S. (2007). *Using Multivariate Statistics*. Fifth Edition. Boston: Pearson Educational, Inc.
- Thompson, B. (2008). *Exploratory and Confirmatory Factor Analysis. Understanding Concepts and Applications*. Third Printing. Washington, DC: American Psychological Association.
- Wojciszke, B. (2015). *Psychologia miłości*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Streszczenie. Artykuł prezentuje kolejne etapy adaptacji Kwestionariusza Zaangażowania Stanleya i Markmana. Badając pary małżeńskie i kohabitujące ($N = 410$), oceniano psychometryczne właściwości kwestionariusza. Okazało się, że polska wersja kwestionariusza posiada dobre właściwości psychometryczne. Kwestionariusz Zaangażowania Interpersonalnego może być stosowany w badaniach naukowych. Obejmuje on 19 stwierdzeń i mierzy 3 wymiary – więź z partnerem, ważność związku oraz troskę o samopoczucie partnera.

Słowa kluczowe: zaangażowanie interpersonalne, kwestionariusz, ocena psychometryczna

Data wpłynięcia: 26.10.2016

Data wpłynięcia po poprawkach: 10.11.2016

Data zatwierdzenia tekstu do druku: 1.12.2016